

Az újjászületés

Részlet az 1957 októberi tanácsülés jegyzőkönyvéből

A városi párt-végrehajtóbizottság javaslatára a tanács végrehajtó bizottsága foglalkozott a Dóm téri szabadtéri játékok felújításával. Az előkészítési munka során illetékes kormányzati szervekkel tárgyalásokat folytatott és több bizottság (műszaki, művészeti, gazdasági és propaganda) javaslatait figyelembe véve, előterjesztését a tanácsülésnek az alábbiakban teszi meg:

1. A szabadtéri játékok városunk kulturális életének nagy jelentőségű hagyománya, amely politikai, kulturális, idegenforgalmi és gazdasági szempontból jelentős kihatással lehet városunk életére. Növelni tudja városunk idegenforgalmát, befolyással lehet kereskedelmünk szélesedésére, devizabevételeink növekedésére, exportlehetőségeink bővítésére és városunk fejlődésének perspektíváira.

2. Jelentősége messze túlnyúl városunk, sőt az ország határain is. A szabadtéri játékok felújítása lehetőséget biztosít a népek közötti barátság elmélyítésére és kulturális életünk hírnevének növelésére.

3. A játékok művészeti bizottságába Major Tamást, Nádasy Kálmánt, Vaszy Vikort és Varga Mátyást kérte fel a végrehajtó bizottság. A művészeti bizottság a Dóm téri játékok jövő évi műsorára Madách Imre: Az ember tragédiája, Puccini: Turandot, Csajkovszkij: Hattyúk tava, Kacsóh Pongrác: János vitéz c. műveket javasolja. Tervei szerint önálló műsorral a Magyar Állami Népi Együttes is fellépne. A Turandot előadásához olasz vendégművészeket kérne fel és Csajkovszkij: Hattyúk tava című baletteljét szovjet együttes bemutatásában kívánja megrendezni.

4. Az előzetes kalkulációk szerint a játékok művészeti produkcióinak költségei és elérhető bevételei egymást fedik, különösebb deficittel nem jár.

5. A műszaki tervek programja elkészült. Ezek szerint három alternatíva közül választhatunk: a) vasvázas tribün 9700-as férőhellyel, korszerű akusztikai és villamosági berendezésekkel, öltözőkkel és raktárakkal, közműcsatlakozásokkal és elárúsítóhelyekkel (kb. 8 millió 600 ezer Ft). — b) Hasonló berendezések, öltözők és elárúsítóhelyek nélkül 3 évi ütemezésben (7 millió 86 ezer Ft). — c) A tér egy részének lesüllyesztésével, 3 ezer férőhellyel (1 millió 400 ezer Ft).

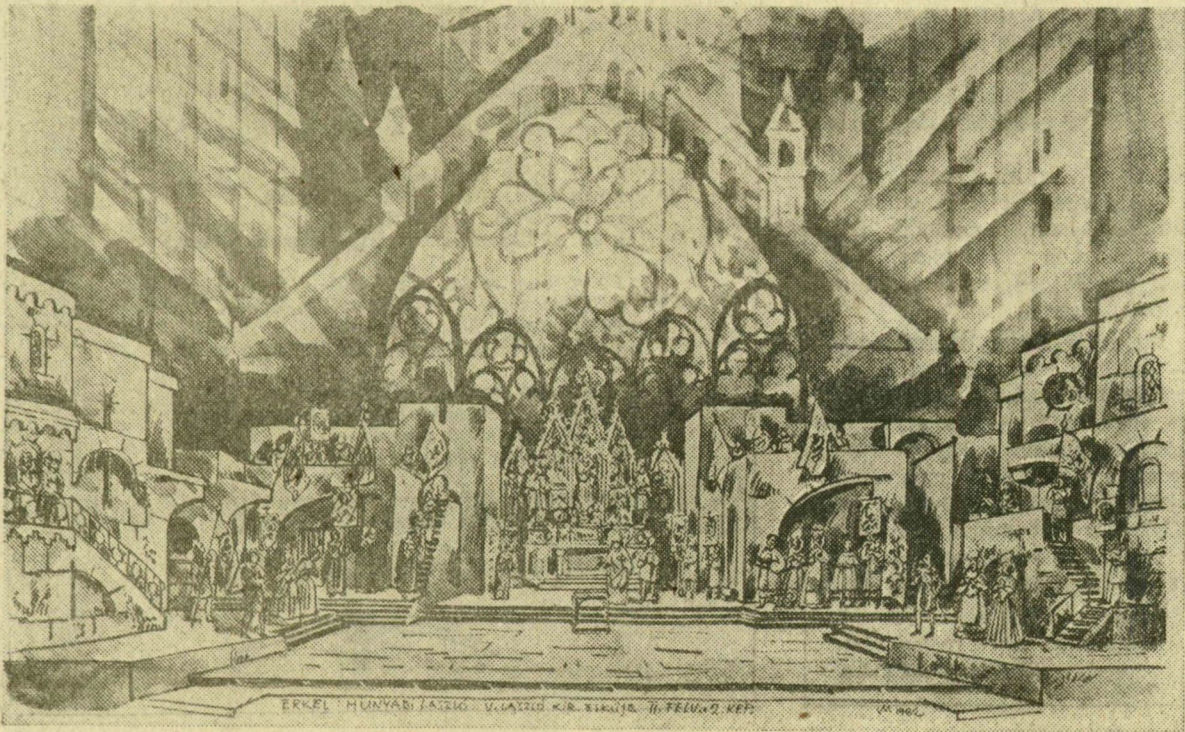
6. A Művelődési Minisztérium a vb közbenjárására kb. 1 millió 500 ezer Ft hozzájárulást vállalt. Amennyiben a tanács egyetért a szabadtéri játékok megrendezésével, községfejlesztési alapból kb. 500 000 Ft megszavazása szükséges. Egyetértését kifejezve, a Közlekedési és Postaügyi Minisztérium Szeged városnak ajánlódotta a Kossuth-hidat, amelynek felhasználása a kivitelezési munkákat olcsóbbá tehetné...

A határozat tehát megszületett. Az előkészítésre szánt egy esztendő — pontosabban az 1957 októbertől 1958. júliusig rendelkezésre álló hónapok — azonban illuzorikusan rövid volt, hiszen a technikai bázisból csak a meztelen tér volt még, s az ennek előteremtéséhez szükséges anyagi fedezetet sem tudta volna a város oly hirtelen előteremteni. Egy évvel elhalasztották hát mégis a nyitányt, s 1959-re tűzték ki. Július 25-én Kállai Gyula nyitotta meg a negyedszázada tartó eseménysorozatot:

„A magyar kulturális élet nagy ünnepnapjára jöttünk ma itt össze. Hosszú szünet után a kormány és Szeged város közös erőfeszítésével újra felépült a szegedi Dóm téri szabadtéri színpad. Közép-Európa egyik legnagyobb és legszebb nyári színpada. Szeged szabadtéri színpada ismét otthonába fogadja a színjátszás mestereit, hogy örömet, szórakozást és művelődési lehetőséget biztosítson a szegedieknek, a hazai vidékekről és külföldről érkező vendégeknek...

A szabadtéri játékok felújítása szerves része pártunk kulturális politikájának, amelynek legfőbb célja a tömegek öntudatának, műveltségi színvonalának növekedése, a dolgozó nép kulturális feléledése...

Legyen az újjászületett szegedi szabadtéri színpad a tömegek szocialista nevelésének iskolája, mutasson példát az ország többi színpadának is, öregbítse a magyar szocialista kultúra és színjátszás hírének határain túl is.”

A jubileumi évad előtt

Hamarosan ismét megszólalnak a fanfárok, immár a 25. nyáron. Negyedszázad. Milyen rövid és milyen hosszú időszer. Rövid, mert hiszen mint-ha tegnap kezdődött volna. Hosszú, ha az élmények sokaságát veszem számba. Ezeket az élményeket és emlékeket faggatom. Visszakanyarodom egy röpke pillanatra az előkészületekhez: ahogyan közeledett a kitűzött nap, szaporodtak a tennivalók, hosszabbodott a munkaidő, emelkedett a lázgörbe. De kit érdekelt? Legkevésbé azokat, akik benne voltak. Vajon hol vannak, hogyan emlékeznek azok a munkások, akik a Dunán le, majd a Tiszán felvontatott uszályokból kirakták a lebontott Kossuth híd vasszerkezetét, lángvágóikkal darabokra szabdalták, hogy alkalmassá tegyék a nézőtér készítéséhez? És hol vannak azok a pedagógusok, akik az alkalmi kiállítások őrzését vállalták, vagy akik a bejáratoknál strázsáltak? Nevüket senki sem jegyezte fel — de nem is tartottak rá igényt. Szavakkal alig fogalmazható meg az a hangulat, lelkesedés, tenni-akarás, ami akkor az egész várost jellemezte. Még azt is mondhatom — bizonyosan nem sértek senkit —, hogy ez a lelkesedés gyakran pótolni volt képes a megfelelő szakértelem hiányát is, átszűrte olyan nehézségeket, aminek hideg fejjel talán neki sem mentünk volna. A feladat a nagy feladat óriási szervező erő. Ma, a mindennapos munka persze kevésbé látványos, de e más, konszolidált körülmények sem nélkülözhetik az egyet-tenni-akarást, lelkesedést, mert ez a fesztivál éltető ereje. Azóta ugyan sok mindent megtanultunk, rutint szereztünk, profi színházai lettek annak összes buktatójával, de a hozzáértés és a rutin önmagában bizony lócskán kevés.

Pályakezdeként magam is részese lehettem — ha csupán apró feladatokkal is — az újrindítás szép munkájának, de nem voltam tagja az igazgatósági szervezetnek. Nem is lehettem, mert tulajdonképpen ilyen nem volt. Tari János egy személyben volt tanácselnök-helyettes és igazgató, közvetlen munkatársai pedig a tanács apparátus dolgozói és felkért színházi szakemberek voltak egészen 1963-ig. Akkor vált az intézmény önállóvá, hogy úgy mondjam: bejegyzett színházzá. És Tari János az elnökhelyettesi szobát véglegesen az igazgatóval cserélte fel. En meg egy darabig „pendiztem”, de a nyári napok jelentős részét a Dóm téren töltöttem, láttam szinte minden próbát és előadást, lassan személyes ismerőseimé lettek a közreműködők, művészek is, műszakiak is. Nyugodtan figyelhettem a színpadon történeteket, mert legtöbbször nem volt konkrét tennivalóm, de illett ott lenni; hátha történik valami. (Szerencsére nem történt. Nem is tudom, ha történik, képes lettem volna-e intézkedni?) Az is illett azonban, hogy másnap — bármennyig voltunk is a téren — reggel nyolckor meg kellett lennünk főfoglalkozású munkahelyünkön. Néha nagyon fáradt voltam, nemegyszer elszündítöttem. Volt ugyanis a hivatali

szobánkban egy nagy, kopott de kényelmes fotel; az szinte csábított.

A bölcs angol mondás szerint a puding próbája, hogy megeszik. A színházé csak az előadás lehet. Hogyan is szóljak a rengeteg élményről? Mind a hetven művet nem sorolhatom fel, pedig nekem valamennyi kedves, az is, amelyeknek az előadása lényegében megbukott. Már az első évben roskadoztam a hatások, élmények súlyától. Még fel sem ocsúdtam a Hunyadi sokkjából, máris jött a következő: a Moszkvai Sztanyiszlavszkij Balett Esmeralda előadása az újdonság erejével hatott rám, eddig ugyanis csak balettbetéteket láttam. Lenyűgözően szép, ráadásul abszolút érthető volt az egész. Lám, megint egy csoda: táncsal, mozgással milyen nagyszerűen lehet nemcsak szemet gyönyörködtetni, hanem érzelmeiket kifejezni, tragédiákat elmondani! Aztán színpadra került Kós Károly: Budai Nagy Antala, kitűnő színészekkel, hatások rendezésben. Igencsak kapkodtam a fejem, mintha a színpad és a történet a téren tútra is kitágult volna. Már nem is tudom, a látvány vagy inkább a súlyos mondatok kerítették-e inkább hatalmukba. Azt mindenestre nem kis büszkeséggel állapítottam meg — persze csak magamban és magamnak —, hogy ez az első esztendő máris elérte, sok vonatkozásban túl is szárnyalta a Játékok első korszaka legsikeresebbnek mondott évét is.

Nyár nyarat követett, s mind-egyikben születtek olyan előadások, amelyek mély nyomot hagytak az emlékezet mezején. Először a Tragédia, mindjárt a következő évben. Nemcsak az előadások élménye maradt meg, hanem annak a folyamatnak az emléke is, ahogyan a Tömörkény gimnázium udvarán felállított próbaszínpadon, olykor rekkenő hőségben, kemény és fáradságos munkával előadásra formálódott az írott szöveg. Básti Lajos nagyon szépen ír erről Mire gondolsz Ádám? című könyvében. Majd az Aida következett, amelyről egyöntetű a vélemény, hogy bármelyik nagy múltú fesztiválváros szívesen vállalná a színpadán. Oly sok év után ismét nagyszerű külföldi énekeseket hallhattunk a Dóm téren. Ismét? A história szerint igen, de valójában, akik ott ültünk, többségünkben először. A Trubadúrhoz egészen más emlékek is kötődnek. Nem kis meglepetéssel láttam, hogy Glossop, ez a kitűnő angol bariton egész láda sört vitet az öltözőjébe. Olasz kollegája pedig hiába bugyrolta sálba a nyakát, mégis berekedt, a premiért Simándy József különös élményt nyújtó beugrása mentette meg. Lehetne, tudnám folytatni.

Egy csikorgóan hideg téli napon csörög a telefon. Tari János hívat. Átmegyek. Nem teketóriázik, nincs hosszú előkészítés, hanem egyenesen teszi fel a kérdést: van-e kedvem véglegesen átjönni, akarok-e a helyettese lenni? A kérdés nagyon meglepett, az ajánlat igazán megtisztelő és hízelgő. Amilyen váratlanul kaptam a kérdést, olyan gyorsan mondtam igent, anélkül, hogy mérlegeltem volna, el tudom-e majd látni a feladatot? 1966. február 1-én a Szechenyi tér 10-ből a Klauzál tér 3-ba költöztem. Mondhatom, ezt az elhamarkodott választást a mai napig sem bántam meg. Dr. Tari Jánossal azonban fájdalmasan kevés időt, mindössze 4 évet dolgoztam szoros együttműködésben: 1970 tavaszán meghalt; mindössze 44 éves volt. Néha még ma is látom alacsony, szőke alakját, amint zakóját hanyagul vállára vetve körbe-körbe jár a téren, utasításokat ad, felelősségre von, vagy egyszerűen csak beszélget. Mi, munkatársai valamennyien szerettük. Nagyon jó tudulat, melegszívű ember volt, akkor is, amikor a szigorú főnök álarcra mögé bújt. De tudott nagyon határozott és kemény is lenni, ha a szükség úgy hozta. Ami a munkát illeti, abban nem ismert tréfát. Magát sem kímélte, de tőlünk is elvárta, hogy délutánként ne az órát lessük. Szóval, a munkaidőnek csak kezdete volt. S érdekes, meg sem fordult bennünk, hogy másként is lehetne talán dolgozni, más

kényelmesebb, kedvezőbb munkahelyet is lehetne választani. A megszálottsága ragadós volt. Nincs is nálunk fluktuáció azóta sem. Aki elment, az nyugdíjazása miatt ment el.

Azt veszem észre, hogy az idő egyre gyorsabban halad, néha szinte egybefolytat az évek. Igazán nem mondhatom pedig, hogy az utóbbi tíz-egynéhány év szűkölködött volna eseményekben. Mégis, minél közelebb vagyunk a mához, annál nehezebb tetten érni a nagy élményeket és hatásokat. Pedig szó sincs arról, mintha az utóbbi évek programjai valamilyen is elmaradnának a korábbiaktól. Gondoljunk csak — nem is időrendi sorrendben — a Peer Gyntre, a Borisz Godunovra, a Hattyúk tavára, a Turandotra, a Nabuccora, a Trójai nőkre, A végzet hatalmára... és még sok-sok új bemutatottól folytatható volna a sor. Inkább arról van szó, hogy megszoktuk, természetesen tartjuk, életünk, mindennapjaink része lett a fesztivál. Vele ébredünk és vele fekszünk. A gondjaival és problémáival is. És jobban észreveszük a hibáit.

Hadd faggassak most másfajta emlékeket, a téren kívülieket, de olyanokat, amelyek azért szorosan ide tartoznak. Szeretek utazni, világot látni, más népeket, kultúrájukat tapasztalás útján megismerni. Szerencsére, volt benne részem hivatalosan is, turistaként is. Utóbbi minőségemben sem bújtam azonban ki a bőrömből, s ha tehettem, a láttottakat-hallottakat mindig a mi viszonyainkkal és lehetőségeinkkel vettem össze. Edinburg, Dubrovnik, Salzburg — fesztiválváros-tesztveink. Annyiszor hallottam Szegedet ezekhez hasonlítani. Értelmetlen hasonlítás. Ahány fesztivál, annyi szokás, annyi sajátos lehetőség, egyedi körülmény. Közös csak az ünnepi jelleg. Célszerűbb hát, ha úgy gondolkodunk, hogy Szeged — Szeged. És nem rosszabb másoknál. Erről különös körülmények között győzöttem meg. Egyszer érkezett egy meghívó Pármából, az európai fesztiválok első nemzetközi találkozója. A levél névre szóló volt, már ez meglepett, s mint később kiderült, hazánkat egyedül képviseltem. Hamarosan érkezett egy másik levél is, amelyben felkértek, tartsak előadást a Szegedi Szabadtéri Játékokról, különös tekintettel Verdi-előadásainkra. (Tudjuk, hogy Verdi Párma mellett született.) Természetesen elfogadtam. Mikor kiérkeztem, meglepetésem csak fokozódott; először azért, mert valóban ott volt minden jelentős fesztivál képviselője, másodsor azért, mert hamarosan rá kellett jönnöm, hogy sokkal többet tudnak rólunk, mint egyáltalán remélni lehetne. Úgy látszik, a nálunk járt sok külföldi művész és újságíró jó hírünket keltette! Lényegében ennek köszönhettem a meghívást is. Előadásom után pedig elárasztottak kérdésekkel. Mit mondjak? Dagadtam a büszkeségtől! Hasonló tapasztalataim voltak a Szovjetunióban tett utazásaim során is. Általában lehetőséget kaptam, hogy a hozzánk érkező balettagyüttesekkel a közvetlen kontaktust jó előre felvegyem. Sosem kellett a kálvária kezdeni, mert vendéglátóim bőséges információval rendelkeztek. Talvaly a permi társulat balettagyüttesével éppen csak elkezdtem a beszélgetést, próbáltem leírni színházunkat, amikor megszakított: „Ne is folytassa, majd nem mindent tudok a lehetőségekről, a feleségem táncosként járt magúknál és igen sokat mesélt”. ... Egy másik balettmester pedig — Csicsinadze — önmaga tapasztalataira építve, ugyancsak táncolt nálunk az első itt járt társulattal. Van hát hírnök a világban, s jó hírnök van.

Hogy egészen pontosan olyanná vált-e a Szegedi Szabadtéri Játékok, amilyennek tervezték — terveztük? Talán nem. Az álmok sokkal merészebbek voltak, mint aminek megvalósítását a realitások engedték. Mégis mondom, Balázs Bélával — Lenint idézve — „Álmodni kell, álmodni...”

HORVÁTH MIHÁLY,
a Szegedi Szabadtéri Játékok igazgatója